

Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny

Sídlo: Kadnárova 4, 831 52 Bratislava

web: <http://www.saus2002.sk/>; email: janpapuga@gmail.com

Národný ústav certifikovaných
meraní vzdelávania
Žehrianska 9
851 07 Bratislava

V Bratislave dňa 13. 4. 2015

VEC

Pripomienky k testovaniu EČ MS a PFIČ 2015

Vážená pani riaditeľka, vážení koordinátori testovania,

aj tento rok sme v súvislosti s písomnou maturitou zbierali pripomienky, námety, návrhy od učiteľov slovenského jazyka a literatúry (ďalej SJL), ktoré Vám týmto predkladáme. Naším cieľom je takýmto spôsobom sa konštruktívne zúčastniť na vylepšovaní procesu testovania, tvorenia testov i hodnotenia.

Tento rok môžeme konštatovať, že závažné pripomienky sa hromadne nevyskytli. Keby sme ich mali hneď v úvode zhrnúť, tak učitelia uvádzali:

- dlhé texty a krátky čas na administráciu testu (vítame zmenu zvýšenia času na administráciu testu o 10 minút, avšak bude treba prispôsobiť aj dĺžku ukážok),
- zvýšenú náročnosť testu oproti minulému roku,
- nutnosť návratu k vzdelávacím úrovniam. Ďalšie pripomienky uvádzame nižšie.

K elektronickému testovaniu neprišli také pripomienky, ktoré by súviseli s predmetom SJL. K tejto problematike sa nebudeme detailne vyjadrovať. Domnievame sa však, že najprv treba doladiť klasické písomné testovanie. Až po dôkladnej príprave digitalizácie (o ktorej niektorí učitelia vyjadrili pochybnosti) a po vybavení škôl počítačmi možno prejsť k celoplošnému elektronickému testovaniu.

Viacerí učitelia poukázali na obavy z výsledku testovania. Uvedomujeme si, že test EČ nie je zostavený tak, aby v ňom celá populácia dosahovala vysoké percentuálne výsledky. Túto zákonitosť však nerešpektujú niektorí riaditelia (resp. zriaďovatelia) škôl, preto sa výsledky z testovania stávajú výrazom prestíže školy a príčinou vyvíjania neúnosného tlaku na učiteľov SJL. Dovoľujeme si Vás požiadať, aby ste formou vyhlásenia alebo upozornenia na stretnutiach s riaditeľmi (resp. zriaďovateľmi) upozornili na fakt, že testovanie nie je súťažou medzi žiakmi, ale certifikovaným meraním úroveň vedomostí a kompetencií žiakov. Podobne, ako to Vaši pracovníci vysvetlili na poslednej konferencii Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny.

V nasledujúcich riadkoch konkretizujeme jednotlivé pripomienky, prípadne navrhujeme, ako predchádzať uvedeným problémom. Ako prílohu pridávame niektoré vyjadrenia učiteľov k EČ MS a PFIČ, ktoré boli východiskom spísania tohto listu. Ostatné máme uložené v archíve SAUS.

Písomná forma internej časti maturitnej skúšky

- K témam PFIČ zo SJL sa neobjavili zásadné pripomienky, ktoré by sa dali objektivizovať. Ojedinelé výhrady sa vyskytli k výberu výkladu. SAUS však víta tento žánr, keďže sú aj žiaci, ktorým môže vyhovovať písanie objektívneho náučného textu, najmä ak súvisí s témou, ku ktorej netreba osobitné informačné pramene.
- Vitáme odstránenie sprievodných poznámok (v zátvorke pod témou) k obsahu či zameraniu slohového žánru.
- Objavili sa aj úvahy, či by sa nemohli témy PFIČ zjednotiť pre žiakov SJL i SJSL. Tento rok sme v súvislosti s témami nevideli metodický rozdiel v oboch druhoch tém. Uvedomujeme si rozdielnosť obsahu vo vzdelávaní oboch typov žiakov, napriek tomu takúto pripomienku predkladáme. Tento rok boli obe sady tém vhodné pre žiaka so slovenským či iným materinským jazykom. Predišlo by sa tým aj každoročnému porovnávaniu oboch druhov tém PFIČ z hľadiska náročnosti, a tým zbytočným názorovým konfliktom.
- Pri téme PFIČ zo SJSL *Najcennejšia národná pamiatka v našom regióne* je uvedený ako slohový žánr opis, ktorý však nie je medzi povinnými maturitnými útvarmi a nie sú preň vypracované kritériá na hodnotenie PFIČ. Žiaci si pod útvarom opis pravdepodobne predstavili strohý odborný opis národnej pamiatky – presné údaje, odborné slová. Ako však vytvoriť maturitnú prácu bez východiskových podkladov v rozsahu približne dvoch strán?

Externá časť maturitnej skúšky – test 5286 – SJL

- V úlohe č. 18 sa pracovalo s pojmom *spodstatnené prídavné meno (ako pomocný pojem)*, ktoré sa neuvádza ani v cieľových požiadavkách, ani v štátnom vzdelávacom programe. V staršej pedagogickej dokumentácii sa spomínal minimálne pojem slovnodruhový prechod. Dozista to vyplýva aj z nedostatočne konkrétneho vypracovania oboch dokumentov, na čo dlhodobo poukazujeme a čo je podstatou tejto pripomienky. Učitelia najmä na stredných odborných školách vykladajú maximálnu námahu, aby žiaci zmaturovali, keďže SJL nepatrí k ich prioritám. Preto sa dôsledne držia pedagogickej dokumentácie, aby naplnili minimálne štandard vzdelávania žiaka strednej školy. Dlhodobo vyžadujeme informáciu, do akej hĺbky máme učivo prebrať, keďže sa v testoch, resp. distraktoroch objavujú pojmy neuvedené v pedagogickej dokumentácii.¹
- V úlohe č. 42 pociťujeme opätovný problém – vždy prítomná možnosť nejednoznačnosti interpretácie lyrických textov. Po detailnej analýze básne sa niektorým učiteľom (aj dvom učiteľom na jednej škole) ako správne javia dve odpovede.
- Úloha č. 46 bola sťažená tým, že medzi spojením dvoch podstatných mien bol zhodný prívlastok. Žiakov to mohlo zvieŕť k nesprávnej odpovedi *tlkot srdca*. Možno by bolo vhodné dať do zadania, že sa hľadá genitívna metafora, ktorá je nevyhnutným znakom surrealizmu (nadrealizmu), teda predpísaného literárneho smeru.

¹ Túto problematiku sme analyzovali v článku Jána Papugu v časopise *Slovenčinár* (II. ročník, 1. číslo).

- Dovolili by sme si upozorniť na gramatickú chybu v distraktore D úlohy č. 17. *Majú každý iné priority* je gramaticky nesprávna formulácia, lebo zámeno *každý* má iba singulár, t. j. každý má alebo potom obaja majú.
- V súvislosti s úlohami zameranými na archaizované tvary slov *súc* a *očú* by sme chceli upozorniť, že aj z hľadiska laickej verejnosti by bolo vhodnejšie venovať sa slovám nevyvolávajúcim kontroverziu, ktorá môže vrhnúť zlé svetlo na NÚCEM, ale aj na učiteľov. Okrem toho obe slová boli pri jednej ukážke (č. 2), čo bilo do očí kritikom, ktorí môžu poškodiť naše spoločné snahy. (Z hľadiska odbornosti si uvedomujeme, že obe úlohy sú vhodné do testovania a patrili medzi náročné úlohy, avšak z hľadiska uprednostňovania modernej slovenčiny by bolo vhodné zamerať sa na súčasnú slovnú zásobu.)
- Tento rok nám prišla aj pripomienka od pani učiteľky, ktorá vyučuje sluchovo postihnuté deti. V teste upravenom pre takýchto žiakov (kód 5286) uviedla ako problémové úlohy č. 3 (neslabičná predpona), 7 (slovotvorný základ), 10 (umelecký jazykový prostriedok), 14 (slovo v archaickom tvare), 32 (vokalizovaná predložka), 46 (metafora). Zvukové javy, umelecké prostriedky a slová, ktoré sa často nevyužívajú, sú problematickou časťou vyučovania postihnutých žiakov, ktorí si nedokážu osvojiť tieto javy z dôvodu, že im chýba klasická komunikačná skúsenosť. Dajú sa týmto javom naučiť memorovaním, no ak sa v teste zadá úloha s ľubovoľným slovom, nedokážu dospieť k potrebnému abstrahovaniu. Môžu to doložiť aj viacerí psychológovia či špeciálni pedagógovia.

Externá časť maturitnej skúšky – test 5154 – SJSL

- V teste bolo veľa úloh zo syntaxe (až 5), pričom jeden typ úlohy bol dokonca použitý dvakrát – určiť vetný sklad (v úlohe č. 47 a 55). Domnievame sa, že práve pri žiakoch, ktorí majú iný materinský jazyk, by mali byť testované predovšetkým kompetencie, pri ktorých prenášajú teóriu do komunikačnej praxe, nie syntaktické javy, ktoré sú predsa len abstraktnejšou časťou jazykovedy.
- Ukážky v texte boli veľmi zložité, obsahovali náročnú slovnú zásobu (napr. ukážky č. 2, 3, 6) pre žiakov s iným materinským jazykom. K mnohým z odpovedí sa mohli dopracovať len opakovaným čítaním celých úryvkov textov, čo im bralo z celkového času na administráciu testu (napr. úloha č. 20). Na nedostatok času sa sťažovali viacerí študenti. Je ideálnou predstavou, že žiak z národnostnej menšiny zvládne napriek dlhodobému štúdiu slovenčiny test, ktorý má zložité texty s archaickou či cudzou lexikou a obsahuje úlohy. Na to by sme potrebovali zvýšenú dotáciu na vyučovanie SJSL. Učitelia sa obávajú, že sa na základe testu bude ako každý rok konštatovať nízka úroveň vedomostí a zručností žiakov v školách s národnostnými menšinami.
- V otázke č. 22 sa žiadalo, aby sa vypísal ekvivalent k spojeniu *durcás népek* (*durcás* – vzdorovitý, spurný, *népek* – ľudia, národ). Mnohí študenti z Chalupkovej básne vypísali: *spurné rody*. Ich odpoveď bola v tom prípade nesprávna, keďže sa uznávala len odpoveď *spurné* (za predpokladu dodržania kľúča odpovedí). V zadaní sa síce žiada len slovo, no na preklad uviedli dve maďarské slová.
- Otázka č. 44 bola zložitá. Postrehnúť nuansy medzi lexikálnymi významami slov v jednotlivých možnostiach by boli zložité aj pre žiakov s materinským jazykom slovenčina.

- Pri predpoklade, že je v úlohe č. 57 je kľúčom možnosť B, chceme pripomenúť, že v čase internetu nemusí slovo *Vydáva* v ukážke č. 8 naznačovať tlačенú formu média.

Veríme, že naše podnety prijmete konštruktívne a budete ich považovať za dobre mienenú spätnú väzbu.

Tešíme sa na Vašu odpoveď a na ďalšiu spoluprácu.

S pozdravom

PhDr. Ján Papuga, PhD.
predseda Rady SAUS

Na vedomie:
Členovia SAUS
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Štátny pedagogický ústav

Príloha:
Niektoré citáty z pripomienok

Príloha:

Niektoré citáty z pripomienok

„Súhlasím však so zvýšenou náročnosťou testu.“

„Máme na škole žiačky japonskej národnosti. Na budúci rok by mala jedna z nich maturovať. Nevie si predstaviť, ako ju presvedčím, že pre jej maturitnú úspešnosť je potrebné vedieť prechodník od byť alebo neurčité slovesné tvary, či slovný základ pri odvodzovaní. Som rada, že si ako-tak rozumieme hovoreným a písaným slovom... Možno by stálo za uváženie, že decká tohto druhu by mali robiť maturitu zo SJL nie ako SJL, ale ako SJSL, pretože pre ne je slovenčina cudzí jazyk. Alebo vytvoriť testy na úrovni SJL pre cudzincov. Alebo ich oslobodiť z písomnej formy a ponechať ústnu, no skrátka neviem, ale bude to horor. A neviem, či je to v tejto forme pre ne fér, keďže prišli na odbornú školu kvôli odboru, nie kvôli slovenčine. Kiež by som ja tak vedela japonsky...“

„Úloha 18 o spodstatnenom prídavnom mene vo funkcii priameho predmetu nezodpovedá obsahovým vzdelávacím štandardom, naši žiaci o spodstatnenom prídavnom mene nikdy nepočuli.“

„Sme za to, aby sa zaviedli rôzne úrovne testov pre gymnáziá a SOŠ, lebo aj my a naši žiaci chceme zažiť pocit úspechu a radosti z dobre vykonanej práce a nebyť každý rok znechutení a demotivovaní. Nechceme sa zaoberať otázkou pracovať či nepracovať, veď výsledok bude rovnako zlý. V našej škole sa úspešnosť EČ pohybuje medzi 55% - 58%. Radi by sme sa pohli k vyššiemu percentu, pretože si myslíme, že odvádzame naozaj svedomitú a intenzívnu prácu na vyučovacích hodinách a dokonca aj po ich skončení nespočetnými prípravami materiálov a opravami, ktoré si dennodenne na rozdiel od svojich kolegov nosíme domov.“

„PFIČ témy sa žiakom veľmi páčili a naozaj bolo o čom písať. Ale neustále sa pýtame, na čo sa slohy píšu a o čom vypovedajú žiakovi, škole a spoločnosti. Máme pocit, že sú len intenzívnou prácou študentov a slovenčinárov (opravy trvajú týždne) s nulovým efektom. Každý žánér sme už v jednotlivých ročníkoch posudzovali a žiaci dostali spätnú väzbu.“

„Je už niekoľko dní po EČMS a PFIČMS. Kým v utorok po teste si decká sťažovali, že bol ťažký, najťažší za posledné roky, v piatok s vychladnutými hlavami konštatovali, že vlastne ani neboli ťažký...“

„V teste som nenašla chyby (ako sa stalo minulý rok). Hodnotím ho celkovo ako zaujímavý, so širokým záberom, niektoré úlohy originálne - napr. vybrať argument k tvrdeniu v odbornom texte z Matušku (test 5286 č. 33), Ja oceňujem aj úlohy typu vedieť ako sa začína Drak sa vracia (č. 36) či meno Ofélie (č. 63). Takéto úlohy ukazujú žiakovi, že sa oplatí pred maturitou zopakovať si všetky texty z povinného čítania, ako sme im pripomenuli pred jarnými prázdninami.“

„Mimochodom - ak by ste ten test dali najlepšiemu študentovi a stopli si čas, za ktorý vyrieši všetky úlohy (nezávisle od toho, či správne, ale vyrieši a nebude tipovať), zistili by ste, že len otázky k textu od Hollého či textu o fluorescenčných materiáloch mu pri čítaní s porozumením zaberie tretinu času (30 minút, a to hovorím o najlepších žiakoch v triedach s vyučovacím jazykom maďarským) a na zvyšných 6 textov tak ostáva v priemere 10 minút na text aj úlohy. Som veľmi zvedavý, aká bude priemerná úspešnosť testov zo SJSL.“

„Študenti maďarskej (ale aj rusínskej) národnosti museli jednoducho vedieť, čo znamenajú slová ako živel, bujná, puškvorec, blyskáč, roztopašná, zmenka, lazaret, ale aj rozdiel medzi svietivým a svietiacim či rozdiel medzi upozorniť a varovať. Tieto slová totiž z kontextu jasne neboli a v možnostiach správnych odpovedí sa ocitli!!! Takže na budúci rok im povinne dať sa učiť Krátky slovník slovenského jazyka, nieže niektorému zo slov nebudú rozumieť.“

„Ukážka 6: *Predchádzajme tomu, aby dopravná nehoda zmenila v zlomku sekundy váš život a životy vašich blízkych.* Text populárno-náučný. Môžeme ho zaradiť podľa ŠVP ku konverzačnej téme Cestovanie. Ani v obsahových ani vo výkonových štandardoch bezpečnosť cestnej premávky takto špecifikovaná nie je. S cudzími slovami z tohto textu sa naši žiaci na hodinách slovenskej konverzácie nestretli. Význam slov by mohli poznať z hodín fyziky alebo z vyučovacích hodín v autoškole. Je to veľmi náročný text, ktorý si maturanti opäť museli viackrát prečítať a napriek tomu väčšina z nich musela mať problém s vyriešením úloh č. 42 a 44. Ak študent nepoznal význam slova fluoreskovať/svetielkovať(po maďarsky fluoreszkál/villódzik) z textu ho zistiť nevedel. Možno ešte tvar slovesa fluoreskovať (prípona – ovať – opakovanie činnosti) mohol pomôcť niektorým študentom odhadnúť správnu odpoveď v úlohe 44.

„Selanky Jána Hollého nie sú zahrnuté v Cieľových požiadavkách na maturitné skúšky platné od školského roka 2013/2014 a neboli zahrnuté ani v Cieľových požiadavkách platných do školského roka 2012/2013. Nie sú ani súčasťou obsahového a výkonového štandardu doteraz platného ŠVP. My sme síce pri preberaní učiva z obdobia klasicizmu čítali aj jednu ukážku zo Selaniek (Milidruh), preložili sme ju do súčasnej slovenčiny a do maďarčiny. Bolo to len informatívne, ukážka bernolákovčiny. Nemôžeme hovoriť o príprave žiakov na maturitný test. Napriek tomu, že text úryvku bol prepísaný do súčasnej slovenčiny a obsahoval aj viac vysvetliviek, bol pre maturantov maďarskej národnosti veľmi náročný. Časť študentov pravdepodobne po prvom prečítaní „otočila stranu“. Druhá skupina si text prečítala viackrát, stratila zbytočne veľa času a je malá pravdepodobnosť, že dokázali správne odpovedať na úlohy č. 09, 10, 14 a 15. Ostatné úlohy tí „zdatnejší“ vydedukovali, aj keď textu nerozumeli.“